

Igaz-e a méhek meséje?

Milyen lesz a XXI. század közgazdaságtana? - kiút a közgazdaságtan válságából

Közgazdasági vonatkozások

A főáramú közgazdaságtan / fogyasztói kapitalizmus megoldhatatlan problémái

- tartósan magas munkanélküliség
- nagy jövedelem-különbségek
- a pénzügyi szektor uralma (spekuláció, casino-kapitalizmus)
- tönkreteszi a természeti környezetet

Milyen legyen az új közgazdaságtan

- adjon munkát mindenkinek
- mérsékelje a jövedelemkülönbségeket
- ne a profitot maximálja, hanem a szükségleteket elégítse ki
- a piac a szolgánk és ne a gazdánk legyen
- vegye figyelembe a természeti korlátokat
- adjon nagyobb teret a helyi gazdálkodásnak

Irányzatok

- a katolikus gazdasági tanítás (Arisztotelész, Szt Tamás, Quadragesimo Anno):
  - a profit ne cél, hanem eszköz legyen
  - cselekvésünk erkölcsileg motivált legyen
  - antropocentrikus gazdaság (Kocsis Tamás)
- Varga Csaba: alternatív gazdaság/spirituális gazdaság
- spirituális gazdaság (Zsolnai):
  - profitcentrikus és antropocentrikus helyett biocentrikus és
  - spirituálisan megalapozott gazdaság
- Schumacher: buddhista gazdaság
- Amartya Sen: piac + széleskörű intézményrendszer
- Andrew Lo: szociáldarwinizmus
- Bruni – Zamagni: civil gazdaság, szociális piac

Milyen működési/szervezeti formák felelnének meg az új gazdaságtannak

- szövetkezetek
- non-profit szervezetek
- helyi gazdaság, szivességbankok
- erőteljes CSR
- önellátó egyéni gazdaságok (oikosz farmok)
- önigazgatás

Az önzés korlátozásának módjai - az uralkodó paradigma mellett

- jóléti állam (a piac korlátozása a jóléti szektorokban)
- vállalati önigazgatás, szövetkezetek (nem a profitmaximálás a cél)
- társadalmilag felelős vállalat (társadalmi és környezeti szempontok figyelembe vétele – marketing célok)
- helyi gazdaság megszervezése (helyi pénz, helyi nyersanyagok felhasználása)
- ökológiai közgazdaságtan (a piac korlátozása az ökológiai eltartóképességen felüli természet-használatban)
- egyes piaci funkciókat más intézmények látnak el (Amartya Sen javaslata)
- Bruni – Zamagni: társadalmi jellegű piacok

A közzgazdasági rendszerek logikája

- a nem profitmaximáló formák, vállalatok csak kompetitív rendszerben működnek kielégítően
- ha a közeg nem kompetitív:
  - alacsony a gazdasági hatékonyság
  - lassú a műszaki fejlődés
  - pazarlás, hiány
- példa: a szocialista tervgazdaság:
  - vállalatok puha költségvetési korlátja → pazarlás, alacsony hatékonyság → hiánygazdaság
  - ösztönzés hiánya → lassú műszaki fejlődés → alacsony versenyképesség

A gazdasági tevékenység koordinálása (Kornai)

- etikai (hagyományos társadalmak):
  - erkölcsi normák, tradíciók, szokások alapján
- agresszív koordináció:
  - hadigazdaság, gyarmatosítás
- piaci koordináció:
  - a gazdaság a magántulajdonra épül
- bürokratikus koordináció:
  - az állami tulajdonnak megfelelő mozgásforma
- vegyes:
  - piaci és állami együtt

A probléma antropológiai megfogalmazása

*Államukban virult az élet,
nagyra tette a bűn s a vétek!*

.....

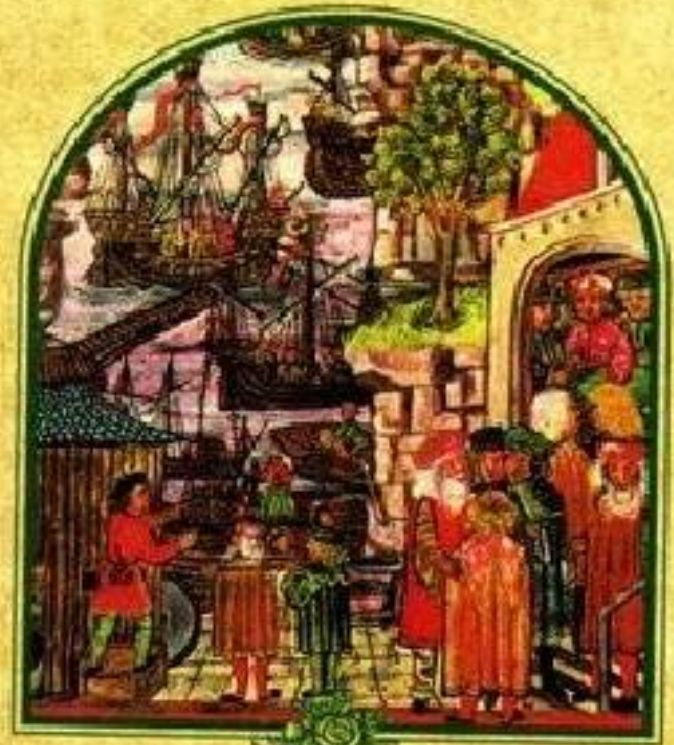
*Ha panaszkodszt, hát balga vagy:
Tisztos kas hogy lehetne nagy?
A világ javaival élni,
Harcban győzni, közben henyélni
s bűnt kerülni: utópia,
gyarlóbbat agy nem szült soha.*

.....

*Igen, ha nagyság kell a népnek,
az államban szükség a vétek,
mint az éhség kell az evéshez.
Puszta erénytől nem virágzik
föl egy nemzet; s ki visszavágyik
az aranykorba, kész e vajon
élni becsületben – de makkon?*

*B. Mandeville
(1670-1733)*

BERNARD
MANDEVILLE

A MÉHEK
MESÉJE

Az emberi természet

az egyéni szelekció és a csoportszelekció
váltakozó hatásának eredménye

- egyéni szelekció
eredménye:
  - bűnös
tulajdonságaink
- csoportszelekció
eredménye:
  - erényeink

Edward O. Wilson: Die soziale Eroberung der Erde - Eine biologische Geschichte des Menschen. C. H. Beck, München, 2012

Az emberi természet

az egomániától a mártíromságig tartó kontínuum

- önzés
  - a modernkori közgazdaságtan kialakulása óta az önzésre, az önérdekre épít
  - most válságba került
- önzetlenség
  - **felépíthető-e működőképes közgazdaságtan az emberi természet másik jellemzőjére?**

Megjegyzések:

1. Dawkins: aki csoport-szelekcióról beszél, az nem érti az evolúció lényegét
  - de az együttműködés és altruizmus ha nem genetikai, akkor kulturális jellemzőnk, tehát mindegy...
  - Jacques Monod: „Az evolúció elméletének egy további különös oldala, hogy mindenki azt hiszi, hogy érti.”
2. Az önzés-önzetlenség túlzott leegyszerűsítés; **önérdek!**
3. Bruni – Zamagni: a piac az együttműködés és az altruizmus hordozója is!!

A Nagy Paradoxon

- Hogyan lehet ösztönözni az embereket arra, hogy ösztönzés nélkül is a közösséget és a közjót szolgálják?

Történelmi előkép:
az itáliai polgári humanizmus és
felvilágosodás

Bruni – Zavagni:

Civil gazdaság

A középkori itáliai gazdaság

- commenda: a tőzsdei vállalatok előfutára
- biztosítási cégek
- kettős könyvelés
- váltó
- tőzsde
- ferences mozgalom a duecento-ban: érték, kamat, csere, diszkont
- ↔ Max Weber protestáns etikája

Az itáliai polgári humanizmus/felvilágosodás

- Quattrocento – cinquecento ⇒ olasz felvilágosodás (XVIII. szd.)
- a milánói és a nápolyi iskola, Antonio Genovesi
- aktív, polgári, arisztotelészi-cicerói hagyomány (lélek)
- piac: polgári erények, kölcsönösség, egymás tisztelete, nyer-nyer stratégiák
- a piac is hordoz szolidaritást
- az emberi társas hajlamban és a kölcsönösségben látja a normális gazdasági élet alapelemeit

A skót-angol felvilágosodás (redukciós folyamat: kizárja az erkölcsöt a gazdaságból)

- Smith: a piacon egyszerre megjelenő önérték és erény szétválasztható
- Bentham: a boldogságot hasznossággá degradálta
- Wicksteed: a gazdasági cselekvés leválasztása a személyes és érzelmi motivációktól a közgazd. tud. fejlődését segíti elő
- neoklasszikusok: szétválasztották a gazdaságot a szociológiától
- XX. század eleji pozitivizmus: minden értékítéletet száműzött a közgazdaságtanból

Eredmény:

- az eredetileg a boldogságot kereső és az emberi kapcsolatokra és érzelmekre építő diszciplínából az emberi igényeket az anyagi javakra és a hasznosságra redukáló tudományt alakítottak ki

Az átmenet kérdése

- Varga Csaba, László Ervin: a csoport-tudat szintjének emelése
- St. Wallis: egyre többen kezdjenek máshogy élni
- Zsolnai László: egyszerűség, mérsékletesség, spiritualizmus
- Kocsis Tamás, Baritz Laura Sarolta: az ember etikai tökéletesedésén át vezet az út az új gazdaság felé
- Nem szabad lebecsülni a meglévő intézmények, infrastruktúrák, érdekeltségi viszonyok visszahúzó jellegét
- Bruni – Zamagni:
  - társadalmi jellegű piacok kialakítása (keresleti oldali jóléti politika)
  - a piac az együttműködés és filantrópia színtere is lehet

Az átmenet globális intézményrendszeri korlátai

- a nemzetközi kereskedelem liberalizálása
  - a tőke mozgások nemzetközi liberalizálása
  - a pénzügyi rendszerek liberalizálása
- a profitérdekek alapján működő gazdaságot szolgálják;
- ezek visszafejlesztése nélkül nem képzelhető el az erkölcsi alapú gazdasági koordináció megerősödése
  - de látni kell: a globalizáció és liberalizáció indította útjára a „feltörekvő” országok felemelkedését...

Javaslat

1. lényegesen növelni kell a nem profitelvű gazdálkodási formák súlyát
2. de meg kell hagyni a piaci/kompetitív működési logikát az anyagi termelés területén
3. kiterjesztett jóléti szektorra van szükség (mely a rászorultság és ellátottság elvén működik)
4. a gazdaság az ökológiai fenntarthatóság keretein belül működjön
5. a társadalmi jellegű piac létrehozása (Bruni-Zamagni)
6. megvalósíthatóság:
  - védelem a globális versenytől
  - pénzügyi szféra: a finanszírozást ketté kell választani; aszerint, hogy a kompetitív, vagy a jóléti szektort finanszírozza a bankrendszer

a rászorultság és ellátottság elvén működő kiterjesztett jóléti szektor:

- oktatás
- egészségügy
- szociálpolitika
- tudomány
- kutatás + fejlesztés
- foglalkoztatás, közmunka
- környezetügy, természetvédelem
- államigazgatás, honvédelem
- vasút, tömegközlekedés, közlekedési infrastruktúra
- energia, energiahatékonyság, megújuló energiák
- közszolgáltatások
- lokális gazdaság, önellátó gazdálkodás támogatása

- De: a piaci logika meg kell, hogy maradjon a gazdaságban: feldogozóipar!

Irodalom

- Bruni, Luigino – Zamagni, Stefano: Civil gazdaság. L'Harmattan, 2013.
- Csányi Vilmos: Az emberi természet. Vince Kiadó, 1999.
- Dawkins, Richard: Az önző gén. Kossuth, 2011.
- Mandeville, Bernard: A méhek meséje. Helikon 2004.
- Sedlacek, Tomas: A jó és a rossz közgazdaságtana. HVG könyvek, 2012.
- Varga Csaba: A spirituális gazdaság ideái és gyakorlati példái. Kézirat, 2012.
- Wilson, Edward O. : Die soziale Eroberung der Erde – Eine biologische Geschichte des Menschen. C. H. Beck, München, 2012.